

LEYLAXANIM QURBANOVA
Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti
İnşaatçılar, 7
Qurbanova53@bk.ru

HƏMIŞƏ MÜASIR SƏNƏTKAR

Xülasə

“Həmişə müasir sənətkar” adlı məqalədə C.Məmmədquluzadənin çoxşaxəli yaradıcılığından və ictimai fikir tariximizdəki mövqeyindən bəhs olunur. Cəlil Məmmədquluzadə Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində görkəmli jurnalist və publisist olmaqla bərabər, həm də böyük bir dramaturq və nasir kimi tanınmışdır. Kəndlərdə müəllim işlədiyi illər ədibin gələcək yaradıcılığı üçün zəngin material vermişdir. Kəndli məişətini dərinlən öyrənən, kənddəki zülmü, yoxsulluq və avamlığın bilavasitə şahidi olan Cəlil Məmmədquluzadə əsərlərinin mövzusunı məhz bu həyatdan götürmüşdür. Müəllif kəndlilərin həyatını, məişətini, qadınların kölə vəziyyətini, zəhmətkeşlər üzərində hökm sürən zülm və ədalətsizliyi əsərlərində əks etdirmişdir. Yazıcının məqalələri, əsərlərinin mövzusu, müasiri olduğu cəmiyyətin həyatından götürülmüşdür. Dilin saflığı, təmizliyi Mirzə Cəlili düşündürən məsələlərdən idi. O yaradıcılığının bütün sahələrində ana dili məsələsinə xüsusi diqqət ayırmışdır. Ədibin əsil vətəndaşlıq amalının arxasında xalqı maarifləndirilməsi missiyası dururdu. Başqa sözlə desək, o, qələmini xalqın qurtuluş və səadəti üçün, avam xalqı qəflət yuxusundan oyatmaq üçün səfərbər etmişdi. O, cəmiyyəti narahat edən məsələləri hamının başa düşəcəyi canlı və anlaşılıqlı bir dildə qələmə almışdır.

Ədibin əsl vətəndaşlıq amalının arxasında xalqı maarifləndirməsi missiyası dururdu. Başqa sözlə desək, o qələmini xalqın qurtuluş və səadəti üçün avam xalqı qəflət yuxusundan oyatmaq üçün səfərbər etmişdi. Mövzuda təzahürünü tapan problemləri, cəmiyyəti narahat edən ən vacib məsələləri hamının başa düşəcəyi canlı və anlaşılıqlı bir dildə qələmə alırdı. O, publisistikası, nəsr və dram əsərləri ilə Azərbaycan ədəbiyyatını janr və formaca da zənginləşdirmişdir. C. Məmmədquluzadənin zəngin bədii irsi, "Molla Nəsrəddin" jurnalı təkcə Azərbaycanda deyil, Yaxın və Orta Şərqdə, xüsusilə İran və Türkiyədə ədəbi-ictimai fikrin, maarifçi-demokratik hərəkatın inkişafına təsir göstərmişdir.

Açar sözlər: Ədəbiyyat, dil, yazıçı, ədib

Dahi yazıçı, mütəfəkkir o kəsdir ki, bütün zamanlarda, bütün siyasi dövrlərdə və sistemlərdə müasirdir, yaşayır və düşündürür. Böyük Azərbaycan yazıçısı, realisti C.Məmmədquluzadə yalnız milli ədəbiyyatımızın yox, dünya ədəbiyyatının da belə nadir sənətkarlarından biridir.

Mirzə Cəlil, M.F.Axundov, Həsən bəy Zərdabi, Nəcəf bəy Vəzirov, Ünsizadə qardaşlarından başlanan maarifçilik yolunun layiqli varisi kimi xalqa xidmət edirdi.

C.Məmmədquluzadənin yaşadığı dövrdə onun azərbaycançılıq söylərindən danışarkən o dövrün yetirməsi olan bir çox görkəmli qələm sahiblərinin – M.Ə.Sabir, A.Səhhət, H.Cavid, Əli bəy Hüseynzadə, Əhməd bəy Ağaoğlu, Ü.Hacıbəyov, Ömər Faiq Nemənzadə, M.S.Ordubadi, Əliqulu Qəmküsar, Əli Nəzmi kimi maarifçilərin xidmətlərinin xatırlanması Azərbaycanın maarifçilik, azərbaycançılıq mühitinin tarixi kökləri barədə konkret qənaətə gəlməkdə bizə yardımçı olar.

Adı çəkilən və çəkilməyən bütün ziyalılarımızın azərbaycançılıq ideologiyasının təşəkkülündə böyük xidmətləri olub. Mirzə Cəlil bütün bunlardan bəhrələnərək kamil və zəngin bir məktəb yarada bilmişdir. Mirzə Cəlil azərbaycançılıq ideologiyasına xidmət etməklə yanaşı, “Molla Nəsrəddin” jurnalını milli mətbuat tariximizdə ən böyük azərbaycançılıq məktəbini yaratmışdır.

Tədqiqatçıların fikrincə, Cəlil Məmmədquluzadə Azərbaycanın inkişafında ziyalılara, maarif işinə çox güvənmişdir. “O, xalqın nıcatı yolunda ziyalıları, kəskin qələm sahiblərini çox böyük qüvvə hesab edirdi. O, bu qələm əhlini elə həkimlər təmsalında təsəvvürə gətirirdi ki, xəstənin dərini müəyyən etdikdən sonra bərkünü başına qoyub getməsin, onun müalicəsi ilə bilavasitə özü

məşğul olsun. Başqa sözlə, ədib ziyalıları, xüsusən yazıçı və mühərrirləri xalqın xoşbəxtliyi yolunda qələm çalmağa, ictimai xəstəlikləri öz fikirlərinin ziyası ilə həyat səhnəsindən silib atmağa səsləyirdi. (3.s.143)

C.Məmmədquluzadə çoxsahəli yaradıcılığı ilə Azərbaycan mədəniyyəti və ictimai fikir tarixində əbədiyaşarlıq qazanmış sənətkarlardan biridir. Sənətkarın bu əbədiyaşarlığının təminatçısı, novatorluğun ən bariz nümunəsi kimi meydana çıxan yaradıcılığında – istər ədəbi, istərsə də ictimai fəaliyyətində, mədəniyyət tariximizdə bir çox ilklərə imza atmasıdır. Azərbaycan ədəbiyyatında ilk alleqorik mənzum dramın, milli dramaturgiyamızda tragikomedianın, tənqidi-realist nəsrin və ilk satirik mətbu orqanın əsasının qoyulması və s. yeniliklər bu böyük sənətkarın adı ilə bağlıdır.

Ədibin ədəbi-ictimai fəaliyyətinə nəzər yetirdikdə bir daha əmin olursan ki, bu çoxşaxəli fəaliyyətin arxasında vətən sevgisi, onun dilinə böyük məhəbbət dayanır.

Dərin müşahidə qabiliyyətinə malik olan yazıçı məqalələrinin, əsərlərinin mövzusunı müasir olduğu cəmiyyətin həyatından götürürdü.

Dilin saflığı, təmizliyi Mirzə Cəlili daim düşündürən məsələlərdən idi. O da digər ziyalılarımız kimi çalışırdı ki, məktəblərdə türk dili tədris olunsun. Lakin onu da yaxşı bilirdi ki, bununla hər şey həll olunmur. Dili yeni nəslə öyrətmək üçün mükəmməl mütəxəssis lazımdır. Ən ağırlı məsələlərdən biri də bu idi ki, öz dilini mükəmməl bilən müəllimlər yox dərəcəsində idi.

“Türk dili müəllimlərinin və müəllimələrinin çoxusu türkcə danışmağı yaxşı bacarmır, bu səbəbdən bunlara izn verilsin ki, rusca danışsınlar” (1.s.135). Bu cümlələrin sətiraltı mənasında gizlənmiş kinayə hər bir Azərbaycanlının ürəyini göynədir.

Ədibin əsl vətəndaşlıq amalının arxasında xalqı maarifləndirməsi missiyası dururdu. Başqa sözlə desək, o qələmini xalqın qurtuluş və səadəti üçün avam xalqı qəflət yuxusundan oyatmaq üçün səfərbər etmişdi. Mövzuda təzahürünü tapan problemləri, cəmiyyəti narahat edən ən vacib məsələləri hamının başa düşəcəyi canlı və anlaşqlı bir dildə qələmə alırdı.

Mirzə Cəlilin “Sizi deyib gəlmişəm”, “Dil”, “İlan qurbağa”, “Savad məktəbləri”, “Maarif işləri”, “Uşaqlarımız”, “Dəxi nə istəyəcəklər”, “Qatıq ağdırmı, qaradırmı?”, “Xala xətrin qalması”, “Latın hürufatı və ingilislər”, “Eşit, inanma” və s. felyetonlarında bu və ya digər dərəcədə dil, onun saflığı, yeni əlifba məsələlərinə toxunulur.

Professor H.Mirzəzadəyə görə C.Məmmədquluzadəni klassiklərdən və müasirlərindən fərqləndirən cəhət onun “öz nitqi ilə surətlərin nitqi, danışq və ibarələrində heç bir fərqi olmamasıdır”. “Dilimizə ciddi yeniliklər gətirən C.Məmmədquluzadə tədqiqatçının dediyi kimi “heç bir sərf və nəhvə tabe olmayan” danışq dilinin bir çox xüsusiyyətlərini qoruyub saxladı. (4.s.301).

Mirzə Cəlil yaradıcılığının bütün sahələrində ana dili məsələsinə xüsusi diqqət ayırmışdır. Nəsr və dramaturgiya yaradıcılığında sənətkar ədəbi dili xalqa yaxınlaşdırmış, ədəbi dili xalq dili əsasında inkişaf etdirmişdir. Görkəmli alim, müəllim Mir Cəlil bu haqda belə yazırdı: “C.Məmmədquluzadə cəsarətlə danışq dilini, canlı dili, azərbaycanlıların şirin, əlvan, ahəngdar, məzəli, səlis, sərbəst danışğını yazıya, kitaba, hətta bədii əsərə gətirmişdir”. (5.s.53).

Mirzə Cəlil bədii ədəbiyyatın, sənətin vəzifəsini həyatın, ictimai gerçəkliyin bəlalarını, xəstə və geri cəhətlərini açmaqda və təhlil etməkdə görürdü. Bu, heç də asan və sadə bir məsələ deyildi. Bəlkə əksinə son dərəcə mürəkkəb və ciddi bir məsələ və vəzifə idi. Çünki bu vəzifə əslində, ədəbiyyatın, sənətin hərəkət və rolunu dəyişdirməyə bərabər idi, ədəbiyyatı həyata, onun problemlərinə daha yaxın etmək demək idi.

Ədibin ədəbi-bədii yaradıcılığında ədəbi dilin saflığına göstərdiyi münasibət publisistik əsərlərində danışq dilinə də ünvanlanırdı. Onun nasiri olduğu “Molla Nəsrəddin” jurnalında çap olunan “Dil”, “Əlifba”, “Dərs kitablarımız”, “Ana dili” və bu qəbildən olan bir çox məqalələri məhz ana dili probleminə həsr olunmuşdur.

O, hələ “Molla Nəsrəddin” jurnalının birinci sayından başlayaraq: “Sizi deyib gəlmişəm, ey mənim müsəlman qardaşlarım! Mən sizin ilə türkün açıq ana dili ilə danışram. Mən onu bilirəm ki, türk dili danışmaq eyibdir və şəxsən elminin azlığına dəlalət edir. Amma hərdənbir keçmiş günləri yad etmək lazımdır. Salınız yadınıza o günləri ki, ananız sizi beşikdə yırğalaya-yırğalaya sizə türk dilində laylay deyərdi. Hərdənbir ana dilini danışmaqla keçmişdəki gözəl günləri yad etməyin nə

eybi var?!” – deyə o, yazıçı-publisist kimi öz məramını və jurnalın məramını açıq bəyan edirdi. (2.s.36).

“Molla Nəsrəddin” jurnalının 1917-ci il 27 noyabr 24-cü sayında çap olunan və tədqiqatçılar tərəfindən C.Məmmədquluzadənin azərbaycançılıq konsepsiyasının bəyannaməsi adlandırılan “Azərbaycan” məqaləsində dilimizin necə adlandırılması haqqında mövcud olan dolaşmış fikirlərə qarşı konkret mövqeyini açıq nümayiş etdirir.

“Bəzi vaxt otururam və papağımı qabağıma qoyub fikrə gedirəm, xəyallara cumuram. Özümdən soruşuram ki?

-Mənim anam kimdir?

Özüm-özümə cavab verirəm ki:

-Mənim anam rəhmətlik Zəhrəbanu bacı idi.

-Dilim nə dilidir?

-Azərbaycan dilidir.

-Yəni Vətənin haradır?

-Azərbaycan vilayətidir.

-Haradır Azərbaycan?

-Azərbaycanın çox hissəsi İrandadır ki, mərkəzi ibarət olsun Təbriz şəhərindən. Qalan hissələri də Gilandan tutmuş qədim Rusiya hökuməti ilə Osmanlı hökuməti daxilindədir”.

Bu məqalədə bütöv Azərbaycanın dəqiq cızılmış xəritəsi verilir. Akademik İsa Həbibbəylinin sözləri ilə desək “Azərbaycan məqaləsi – Azərbaycan məmləkəti coğrafiyasının vətəndaş ədib C.Məmmədquluzadənin mahir qələmi cızılmış nadir publisist xəritəsidir”. (5.s.243).

Bu sadə dildə yazılmış dialoqdakı dərin mənənin milli düşüncənin vüsəti çox geniş və təsirlidir. Zaman-zaman parçalanmış, bölünmüş torpağımızın harayı Mirzə Cəlil yaradıcılığında əsas xətdir. Burada vətəndaş yangısı, milli təəssübkeşlik, birlik, birləşmək ideyası çox önəmlidir.

“Molla Nəsrəddin” jurnalında nəşr olunan “Dərs kitablarımız” məqaləsində o, razılaşmadığı bəzi məqamlardan sitat gətirərək dərsləyin dili haqqında fikirlərini oxucularla bölüşür:

“Kitab kitabdır, kitabın ki, buynuzu olmaz. Nə irad? Nə tənqid? Amma mən bilmirəm ki, mən hamıdan ağıllıyam, ya hamı məndən ağıllıdır?!

Sözüm burasındadır ki, mən bu gün böyük oğlumun əlində kitabı görüb aldım, baxdım, axıra kimi də göz gəzdirdim və məcbur oldum kitabın axırlarında bir neçə vərəqi çıxıb tullayam kənara”. Daha sonra ədib sitatları verir və vərəqləri nə üçün çıxdığını açıqlayır. Sonda bu nəticəyə gəlir ki, “aman günüdür, nə dil olur-olsun, qoy məcus dili olsun, ancaq oxuyub qanmalı olsun”. (1.s.36).

Dilimizi köhnə anlaşılmaz kəlmələrdən, milli ruhumuza yad olan sözlərdən, tərkiblərdən, cümlələrdən, varvarizmlərdən təmizlənməsinə xidmət baxımından yazılmış “Əlifba” və “Ana dili” məqalələri xüsusilə diqqətəlayiqdir.

Ədib “Molla Nəsrəddin” jurnalının 1913-cü il 13 yanvar tarixli 1-ci sayında çap olunan “Əlifba” adlı məqaləsində öz tənqidi fikirlərini ana dilinə xor baxan, bu dildə danışmağı özünə sığışdırmayan ədəblərə ünvanlayaraq yazır: ... “Bolqarlar öz dillərini bilmədiyindən xəcalət çəkəndə, bizlər də öz dilimizdə danışmaqdan utanırıq. Və balaca oğlumuz 4 yaşa çatan kimi aparıb qoyuruq rus evinə tərbiyə alsın.

Bəli, bu 4 yaşında oğlumuz gərək 10 ilin ərzində gimnaziyanı qurtarınca bir kəlmə türk sözü danışmasın. Moskvada darülfünunda da ki, duanın bərəkətindən müsəlman-zad söhbəti getdi işinə. Axırda cavan oğlumuz qurtarıb girdi qulluğa və özü kimi tərbiyə tapmış müsəlman qızı, ya rus qızı aldı və inşallah bunların yenə 4 yaşında uşaqları oldu və bu uşağı da lazımdır müsəlman danışığından uzaqlaşdırmaq ki, gimnaziya elmləri yaxşı oxuya bilsin. Allah atana rəhmət eləsin, bəs ta hanı türk dili? Qardaş zarafat deyil ki, dilimizdən iyrənirik vəssəlam!” (2.s.47).

Hərdəmxəyal imzası ilə “Molla Nəsrəddin” jurnalının 1907-ci il tarixli nömrəsinin 4-cü sayında gedən “Ana dili” məqaləsində də eyni millətin 2 nümayəndəsi arasında gedən dialoq dilimizə qarşı biganəliyin acı təəssüfə kimi səslənir:

“Hərdən mənim xəyalıma belə bir şey gəlir: Mən universitet, yəni darülfünundan təzə qurtarıb vətənimizə gələn günü şəhərimizin qazisi Axund Molla Səbzəli gəldi bizim evə mənim görüşümə.

Evimizdə heç kim yox idi, anamdan savayı. Bu övrət də çıxdı o biri otağa və qazi ilə biz başladıq söhbətə. Deməyinnən yazıq anam da qapının dalında durub qulaq asırdı.

Qazi içəri girən kimi mən qabağa yeridim və dedim salamməleyk. Cənab qazi mənə cavab verdi: ay əssəlamü əleyküm, ay xudahafiz, əhvali-şərif, ənasiri-lətif, məşallah, məşallah, əxəvizadə neçə müddətdi – müntəziri vücudi – zicudunuz və muştəqi-didarınız idim, inşallah zati-alinizin məcazi-mübarəkləri salimdir.

Mən bir şey başa düşməyib dedim:

-da

Cənab qazi bir qədər baxdı mənim üzümə və genə başladı: əxəvizadə, təhsili-fününüzü əncama yetiribsiniz, - ya dübarə təkmil-nöqsan üçün darüelmə əvdət etməlisiniz. Mən genə bir şey başa düşməyib dedim ki, cənab axund, yaxşı panimat eləmirəm ki, nə ərz edirsiniz.

Axund soruşdu: necə?

Mən dedim: çto?

Söhbətimiz elə bu cür qurtardı və axund başmaqlarını geyinib çıxdı getdi. Anam girdi içəri və mənə dedi: balam mollaıyan nə dil danışdınız ki, mən heç başa düşmədim.

Dedim: ana, mollaıyan biz ana dili danışdıq. Anam başını saldı aşağı və bir qədər fikrə gedib dedi: yazıq ana dili!”

Miniatür hekayəni xatırladan “Ana dili” felyetonunda C.Məmmədquluzadə yenə ruspərəst darülfünun tələbəsi və axundun söhbətini ön plana çəkərək ana dilinin faciəli taleyini yad dillərdəki söhbəti qapı arxasından dinləyib sarsılmış ananın kədər, iztirab dolu cümlə ilə obrazlı şəkildə ifadə edir.

Ədib “Meymunlar” felyetonunda da doğma dildə danışmağı ayıb bilən, yad dildə kəkələyən, ancaq məclislərdə hökumət qoymur məktəblərdə ana dilimizi öyrənək” – deyərək, boşboğazlıq edən simasız “obrazovanni”ları acı kinayə ilə “meymunlar” adlandırır. “Hürriyyət və hüquq davası düşəndən heç bir müsəlman məclisi olmayıb ki, orada bir obrazovanni ayağa durub deməsin: Hökumət qoymayırs məktəblərdə ana dilimizi öyrənək (hələ məzası budur ki, bu nitqlərin hamısı rus dilində söylənir). Mən indiyədək görməmişəm ki, iki obrazovanni müsəlman bir-biri ilə görüşəndə müsəlmanca danışsın (50.84).

C.Məmmədquluzadə ana dilini sevməyi və qorumağı ilk növbədə ziyalının mühüm vətəndaşlıq vəzifəsi hesab edirdi və yeganə xilas yolu kimi milli dəyərləri, millətçiliyi nişan verirdi.

Mirzə Cəlilin əsas tənqid hədəflərindən biri də nadanlıq və cəhalət idi. O, “Usta Zeynal”, “Poçt qutusu”, “Qurbanəli bəy”, “Saqqalı uşaq”, “Danabaş kəndinin əhvalatları” və digər əsərlərində xalqın formalaşması üçün hansı nöqsanları aradan qaldırmağın vacibliyini oxucuların diqqətinə çatdırmaqla cəhalət və avamlığa qarşı üsyan edir, Azərbaycan qadınının müdafiəsinə qalxır, millətin bütün dərdlərini və problemlərini ümumiləşdirir, ədəbiyyat və ictimai fikirdə böyük azərbaycançı missiyasını yerinə yetirmişdir.

Azərbaycan klassik şair və yazıçılarından N.Gəncəvi, M.Füzuli, M.P.Vaqif, M.F.Axundov, S.Vurğun, Y.V.Çəmənzəminli və b. əsərlərində Azərbaycan qadınının ictimai mühitdə yeri ayrıca və geniş bir mövzu kimi qoyulmuşdur.

C.Məmmədquluzadə bu cərgədə xüsusi yer tutur. Ona görə xüsusi ki, C.Məmmədquluzadə dövrü və mühiti özü bir xüsusi məqam təşkil edir və bir də ona görə xüsusi ki, C.Məmmədquluzadə digər sənətkarlardan xeyli dərəcə fərqli olaraq Azərbaycan qadınının daha gerçək, daha real və daha fundamental problemlərini qaldırmışdır. Bu problemləri həll etmədən xalqın sivilliyindən, ümumiyyətlə azərbaycançılığın bərqərar olmasından danışmaq artıqdır.

C.Məmmədquluzadə qadın azadlığını buxovlayan faktlar içərisində islamı deyil, islam qanunlarından öz mənfəəti üçün istifadə edən, bu qanunları səhv şəkildə təsvir edən saxtakarları nəzərdə tuturdu. Bu cəhətdən C.Məmmədquluzadə ən böyük və mükəmməl əsəri “Danabaş kəndinin əhvalatları”dır. C.Məmmədquluzadə Zeynəbin taleyini, ağrı-acılarını, milli faciəsini qələmə almaqla qadına qarşı zorakılığı, varlıların öz istəklərini gerçəkləşdirmək yolunda hər cür alçaq, qeyri-sivil qaydalara əl atmalarını qabarıq şəkildə göstərmişdir. “Danabaş kəndinin əhvalatları”ndakı hadisələrin bütün Azərbaycan üçün tipikliyi, Zeynəbin taleyinə, faciəsinə səbəbkar insanların bu ölkədə “bolluğu”, azərbaycanlının bu tip qeyri-sivil “qaydaları” böyük ədibi

qələmə sarılmağa vadar edirdi. Povestin əsas obrazlarından olan Zeynəbin timsalında Azərbaycan qadınlarının halını göstərmək mühüm məqsədyükü daşıyır. Bu faciələrin əsas səbəbi yenə də savadsızlığın, xurafatın, bixəbərsizliyin nəticələri ilə bağlıdır. C.Məmmədquluzadə XX əsrin əvvəlləri Azərbaycan mühitində qadının yerini müəyyən etmək, onun hüquqlarını cəmiyyətin bütün üzvləri ilə bərabər görmək üçün çalışmışdır.

Mirzə Cəlil iradlarının daxilindəki ağır-acı bütün çılpalığı ilə duyulur. O, millətinin yolunda söz adlı qüdrətin kəskin qılıncı ilə döyüşürdü. Qəflət yuxusunda yatanları bu sayaq oyatmaq istəyirdi.

Doğrudan da, bizə başqa nümunə, başqa ideologiya lazım deyil. Azərbaycan ideologiyası nədən ibarətdirsə, bu bütövlükdə Mirzə Cəlil əsərlərində var. Bizdən asılı olan vacib məsələ odur ki, həqiqətən milli düşüncəmizin sərkərdəsi sayılan böyük Mirzə Cəlil ideyalarını həyata keçirən ləyaqətli, vətəninə, dilini sevən bir vətəndaş olaq.

Biz bu gün də dilimizin varlığına, gözəlliyinə, səliqliyinə görə, dilimizi sevdiyimizə görə müəllim, yazıçı, dramaturq, publisist, nəşir Mirzə Cəlilə borcluyuq.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. C.Məmmədquluzadə. Seçilmiş əsərləri. I cild. Bakı: 2004.
2. C.Məmmədquluzadə. Seçilmiş əsərləri. III cild. Bakı: 2004.
3. F.C.Hüseynov. Adi əhvalatlarda böyük həqiqətlər. Bakı: Gənclik, 1977.
4. H.Mirzəzadə. Cəlil Məmmədquluzadənin həyat və yaradıcılığı. Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu. Bakı: 1974.
5. İ.Həbibbəyli. C.Məmmədquluzadə. Bakı-Şərq-Qərb. 1994.
6. M.Cəlil Paşayev. Kiçik hekayələrin böyük ustası. Azərbaycan jurnalı, 1965. N2.

L.Qurbanova

«Always modern masters»

Summary

The article "The master for all times" tells about J.Mamedguluzadeh's multisided creativity and his position in history of public opinion. In his articles and works the writer reflected the life of the his modern society. During all his creative activity the writer paid special attention to the native language. The writer's idea of citizenship hid mission of his people's educating. In other words, the writer's pen served salvation of the people and his awakening. The writer reflected problems of the society in live and accessible language. In history of azerbaijani literature Calil Mamedguluzade was famous not only as an outstanding journalist and publicist but also as a great dramatist and writer. He enriched azerbaijani literature by his publicist and dramatic works from the point of form and plot. The writer's teaching activity in villages provided him with a rich material for the future activity. Subject of his works was a life of ordinary poor people who lived in villages. The writer reflected in his works injustice and violence in the attitude to workers. One of the global problems which worried him very much was a slave position of women in villages. The "Molla Nasraddin" magazine is a rich artistic heritage left by Jalil Mamedguluzade. He greatly influenced on development of literary-social thinking and enlightening-democratic movement not only in Azerbaijan but also in the Near and Middle East, especially in Iran and Turkey.

The key words: Literature, language, writers, writers.

«Всегда современный художник»

Резюме

Статья "Мастер на все времена" повествует о многогранном творчестве Дж.Мамедгулузаде и его позиции в истории общественного мнения. В своих статьях и произведениях писатель отражал жизнь современного ему общества. На протяжении всего творчества Джалил уделял особое внимание родному языку. Он задумывался над чистотой языка. За идеей гражданства писателя скрывалась миссия просвещения народа. Иными словами, перо писателя служило делу спасения народа и его пробуждению. Проблемы, волнующие общество отражались писателем живым и доступным для всех языком. В истории азербайджанской литературы Джалил Мамедгулузаде прославился не только как выдающийся журналист и публицист, но и как великий драматург и прозаик. Он обогатил азербайджанскую литературу своими публицистическими и драматическими произведениями с точки зрения формы и сюжета. Педагогическая деятельность писателя в селах положительно повлияла на его дальнейшую творческую деятельность. Темой его произведений стала жизнь скромных сельских людей. Писатель отражал в произведениях насилие и несправедливость по отношению к крестьянам. Одной из глобальных проблем, волнующих писателя являлось рабское положение женщин в селах. Журнал "Молла Насреддин" является богатым художественным наследием Джалила Мамедгулузаде. Он в значительной степени повлиял на развитие литературно-социального мышления и просветительно- демократического движения не только в Азербайджане, но и в Ближнем и Среднем Востоке, а именно в Иране и Турции.

Ключевые слова: литература, просвещение, язык, писатель, патриот.

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 12.03.2019

Çapa qəbul olunma tarixi: 06.05.2019

Filologiya elmləri doktoru, Gülşən Əliyeva tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.